

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Susanne Hallander
Enheten för samhälle och kulturmiljö
Tfn: 010-2239231

BESLUT
Datum
2014-10-09

Dnr
432-1264-14
1(5)

Kulturhistoriska museet i Bunge

Byggnadsminnesförklaring (BM) av Färjemansbostället vid Landsnäsa i Bunge på fastigheten Gotland Bunge Stucks 1:137

Länsstyrelsen i Gotlands län har tagit initiativ till byggnadsminnesförklaring (BM) av Färjemansbostället vid Landsnäsa i Bunge på fastigheten Gotland Bunge Stucks 1:137, populärnamn även Stux.

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap. 1 § Kulturmiljölagen 1988:950, KML, Färjemansbostället på fastigheten Gotland Bunge Stucks 1:137 för byggnadsminne (BM).

2014-10-20 beslut
Kf
Inne till If: P4-vag. N-fh

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i eller ändring av stomme, bärande konstruktioner, planlösning och rumsindelning.
3. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i eller ändring ursprunglig fast inredning, såsom väggskåp och hyllor, innerdörrar och eldstäder. Golv-, vägg- och takmaterial samt färgsättning och ytskikt får inte ändras.
4. Byggnadsminnet skall underhållas så att det inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnaderna.

5. Det omgivande markområdet (skyddsområdet) skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

BYGGNADSBESKRIVNING OCH HISTORIK

Den skyddade fastigheten har haft en unik historisk funktion som bostad åt den färjekarl som rodde och seglade färjebåten mellan Landnäsa i Fårösund och Broa på Fårö. Färjeläget var i funktion ända fram på 1920-talet, då ett nytt färjeläge för bilfärjor uppfördes på det ställe där det ligger idag. Det finns ingen liknande miljö med samma funktion bevarad någon annanstans på Gotland. Miljön är unik och visar en del av Gotlands tidigare väg- och transporthistoria.

Färjemansboställets är en enkelstuga med vidbyggt bakbygge. Merparten av konstruktionen är uppfört i bulhusteknik (skiftesverk) och är daterad till 1730-tal. Färjemansbostället är uppförd av återanvänt material från flera olika byggnadskroppar. Tillbyggnaden konstruerad som en ryggåsstuga, på baksidan mot havet är även den uppförd av äldre återanvänt byggnadsmaterial (prismaformade bulor samt dekorerad hörnstolpe som antyder att virket har hög ålder, åtminstone före 1700). Mot norr är färjemansbostället tillbyggt med en mindre byggnadsdel i sten (använd som matkällare) med ett murverk av gråsten blandat med kalksten som är fogstruket med kalkbruk. Färjemansbostället har faltak.

Enkelstugans plan är uppdelad i tre rum, farstu, kammare och vardagsstuga. Merparten av väggarna är invändigt reveterade och väggytorna målade. Rummen har gamla golv med handhyvlade kiliga bräder. Takbjälkar och vindsgolvets undersida är målade vitt. På baksidan är huset tillbyggt med ett bakbygge innehållande brygghus. Brygghuset har förbindelse med vardagsstugan. Matkällaren i sten har egen ingång.

I farstun är väggarna målade i en rosa kulör med blågrå stänk i ett snedställt mönster.

I kammaren är väggarna stänkmålade i rött på gulvit botten. I rummet finns en murad öppen spis med hylla, nisch och spjäll. Mellan spis och väggen till farstun finns ett litet platsbyggt skåp.

I vardagsstugan är väggarna stänkmålade i medaljongmönster i blått på gulvit botten med röda och blå stänk. I rummet finns en öppen spis med hylla och spjäll. Innanför dörren finns en bjälke med spikar, sannolikt använd som klädhängare.

Tillbyggnaden/brygghusets golv är belagt med kalksten, bulväggar och tak är omålade. I bryggarhusets nordöstra hörn finns murstock med spishäll och bakugn.

Båthuset är en kopia från 1975 av ett båthus som flyttades från Nors Stadar i Hall socken någon gång efter att Bungemuseet övertog fastigheten 1930. Det flyttade båthuset och färjebåten brann upp i en brand 1955. Byggnaden med faltak är uppförd på ett traditionellt sätt med ramverk i grovt timmer, sammanfogat med tappar och dymlingar.

Garnskur vars ålder är okänd. Enkel byggnad med faltak stående på låg kalkstenssockel. Gavlarna är panelade, en enkel dörr i södra gaveln.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Färjemansbostället är unikt som Gotlands enda bevarade färjelägesmiljö från äldre tid.

Dokumentvärden

Miljön är tidsdokument för hur transporter över sundet mellan Storlandet och Fårö sköttes innan de moderna motordrivna färjorna tog över på 1920-talet. Den berättar om en annan tid då vägunderhåll och transporter var organiserade på ett helt annat sätt än idag och då det sköttes av bönder som pålagor från statsmakten. Det syns också tydligt vid färjemansbostället, som med små medel är uppfört av huvudsakligen återanvänt virke för att hålla kostnaderna nere. Färjemansbostället är en representant för de mindre bemedlade samhällsklasserna, som ofta slet ont för låga ersättningar.

Färjekarlen hade ett fast arbete, även om ersättningen var låg och varierande, yrket gick ofta i arv från far till son i generationer. Det finns också flera historiska personer knutna till miljön och som berättar om hur det var att leva och verka i Fårösund under 17- och 1800-talet. Nämnas bör Katarina Christina Häglund kallad "Mor Häglund eller Kajsa-Stina" som övertog färjetrafiken efter sin makes död 1873. Kajsa-Stina skötte färjetrafiken i 27 år mellan 1873-1900. Även före makens död fick Kajsa-Stina allt som oftast fick rycka in som färjkarl när maken var indisponibel (det sägs att maken var förtjust i alkoholhaltiga drycker).

Färjemansbostället var på många sätt en offentlig miljö som alla resande mellan Fårö och Storlandet kom i kontakt med och det har också bidragit till berättelsen om platsen i högsta grad är levande än idag.

Upplevelsevärden

Färjemansbostället användes under lång period och har legat på samma plats sedan åtminstone 1700-talet. Byggnadsbeståndet har under hela epoken anpassats och förändrats utifrån de behov man hade. Byggnadsdelar har tillkommit och försvunnit. Så som miljön ser ut idag hänger samman med den restaurering som gjordes på 1930-talet i samband med att Bungemuseet tog över. Tyvärr finns det inga dokument som redovisar hur man då tänkte och vad som gjorts. Man vet att

byggnaden delvis såg annorlunda ut. Enkelstugans fasader var putsade och byggnaden hade papptak. Man kan också se på äldre bildmaterial att fönstren på baksidan haft en annan form och storlek. Man kan anta att man haft en vilja att rekonstruera, åtminstone exteriörerna, till ett äldre tidsskikt, så som byggnaden borde sätt ut under 1700-talet. Interiörerna är välbevarade med stor autenticitet och patina. Planlösningen är intakt bevarad och äldre snickeridetalljer finns kvar. Delar av färgskikten är sannolikt ursprungliga även om mycket målades nytt på 1930-talet med äldre färgskikt som förlaga.

KOMMENTARER OCH UPPLYSNINGAR

Med exteriör menas t.ex. takutformning, takmaterial, dörrar och fasadmaterial. Avsikten med skyddsbestämmelserna är att inga exteriöra eller interiöra förändringar skall ske, utan byggnaden skall behålla sin ursprunglighet för framtiden. Därför är även yttre förändringar av t.ex. markbeläggning, staket och grindar, uppsättning av antenner, räcken, skärmtak, altaner, markiser, skyltar, m.m. tillståndspliktiga.

Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna enligt 3 kap 14§, KML.

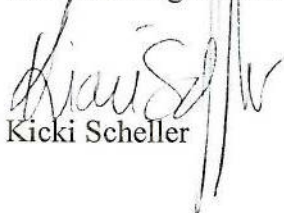
Observera att vissa åtgärder kan kräva bygglov och bygganmälan. Kontakta även därför alltid Region Gotland, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Byggnadsnämnden inför ändring.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Stockholm, se bilaga. Beslutet skall enligt 3 kap. 21§, KML gälla även om det överklagas, till dess att annat må ha beslutats.

BESLUTANDE MM

I detta ärende har enhetschef Kicki Scheller beslutat efter föredragning av kulturmiljöhandläggare Susanne Hallander. Den kulturhistoriska beskrivningen och värderingen har utförts av Pär Malmros vid Gotlands Museum.

Kicki Scheller

Susanne Hallander

Kopia till:

RAÄ

Gotlands Museum

Region Gotland, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Byggnadsnämnden

